

3. Каневский А. С. Принцип разделения властей и механизм "сдержек и противовесов" в государственном строе США // Вестн. Севастопольского гос. техн. ун-та. Философия и политология. – Севастополь: Изд-во СевГТУ. – 1998. – Вып. № 13. – С. 81 – 85.
4. Марченко М. Н. Общая теория государства и права, академический курс. Изд. Зерцало. Москва, 1998. – С. 112.
5. Паславська А. М. Теорія розподілу влади як одна із основ організації влади в Україні (історико-теоретичний аспект) // Концепція розвитку законодавства України. Науково-практична конференція. – К., 1996. – С. 170-172.
6. Петрінко В. С. Право, закон і влада у політичній концепції Арістотеля // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Чернівці: Рута, 2002. – Вип. 123-124. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – С. 333-340.

Колотвін П. О., ОНУ ім. І. І. Мечникова

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ МАС-МЕДІА У РОЗВИТКУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ

В статье рассматривается роль электронных масс-медиа в процессе развития парламентаризма в Украине. Определено, что электронные медиа оказывают воздействие на процесс трансформации демократии и парламентаризма в стране. Вместе с тем обоснована необходимость становления и развития общественных медиа для демократизации политического пространства.

This article examines the role of electronic mass-media in the process of development of parliamentarism in Ukraine. We determined that electronic medias have big influence on process of transformation of democracy and parliamentarism in a country. At the same time emphasized necessity of becoming and development of public medias in order to promote the democratization of political space.

У сучасних умовах демократична влада потребує постійного діалогу з громадянами, громадянським суспільством. Такий діалог відбувається як у формі безпосередньої взаємодії, так і за посередництвом мас-медіа. Практика контактів між владою та громадянами, яка склалась у демократичних країнах (які за самою своєю суттю мають потребу в постійному спілкуванні між певною частиною суспільства і тими, кого вони представляють) визначається як комунікативний процес.

Актуальність досліджень комунікативної взаємодії між суспільством, мас-медіа та головним законодавчим органом країни – Верховною Радою обумовлена технологічним розвитком електронних мас-медіа, Інтернет та проблемністю існування свободи слова у нашій країні як необхідного атрибуту демократичної політичної системи.

Мас-медіа відіграють провідну роль у взаємодії державних інституцій та громадян в умовах демократичного режиму, вони виступають одним із важливих компонентів у взаємодії між керуючою і керованою сторонами.

Сьогодні вирішальним управлінським ресурсом, поряд із фінансово-економічним, виступає володіння інформацією та знаннями, тоді як роль безпосереднього державного примусу зменшується, він втрачає ефективність.

Однією із головних характеристик сучасного демократичного процесу виступає відкритість влади вимогам суспільства, саме тому у політичній системі дедалі важливішу роль відіграють мас-медіа, які забезпечують функціонування простору вільних дискусій, сприяють прозорості влади та її відкритості до діалогу.

Діяльність мас-медіа може мати суттєві та важливі політичні наслідки, оскільки сам характер масової інформації визначає значною мірою ставлення аудиторії до політичної реальності, сприяє інформуванню суспільства щодо дій влади. Вільний доступ до відкритої інформації щодо підготовки, ухвалення та втілення у життя політичних рішень, виступає в якості однієї з передумов забезпечення прозорості та підзвітності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Можна стверджувати, що сучасні електронні мас-медіа виступають механізмом "підтримання конкуренції за державну владу, зокрема вони:

- змінюють систему представництва громадянських інтересів;
- створюють нові форми комунікації у сфері публічної влади;
- перетворюють політику у медіа процес;
- віртуалізують політичний простір, створюють "гіперреальність" [7, 365].

Політична боротьба зі сфери політичних ідеологій, партійних та/або бюрократичних організацій змістилась у сферу віртуальних іміджів та політичних технологій. Можна погодитись із думкою Ю. Габермаса, що "технологія стає конкурентом політики", а нерівність тепер означає неможливість для певних верств населення доступу до знань та інформації [Див. детал.: 1].

Вельми цікаву думку щодо взаємодії між політикою, державними інститутами та світовою мережею висловив виконавчий директор компанії Google Ерік Шмідт (*Eric Schmidt*). Він вважає, що Інтернет змінить політику: "Процес виборів зміниться назавжди протягом п'яти років. Люди дізнаватимуться через Інтернет про все, що політики висловлювали публічно, користуючись пошуковими системами... Сервіси, які з'являться протягом п'яти років, дозволять кожному громадянину перевірити, чи сказав народний обранець правду, порівнявши його слова з тим, що той говорив і робив раніше" [6]. На думку Е. Шмідта, саме завдяки Інтернет депутати будуть завжди перед публікою, а не час від часу, в ході зйомок інтерв'ю і прес-конференцій.

В результаті інформаційних кампаній політична влада переходить до тих, хто вдало використовує можливості телебачення та Інтернет, а не до тих, хто вміє урядувати в економічній, соціальній та інших сферах. У цих умовах політика може означати не лише захист інтересів громади, а і вміння використовувати інформаційні ресурси, вести інформаційні війни. Демократія участі з безпосереднім доступом громадянина до джерел інформації залишається далекою від реалізації, і це призводить до нових конфліктів.

Протягом останніх років українські політики знаходяться у стані перманентної виборчої кампанії, яка за своїми "правилами та логікою відрізняється від організації державного управління, яке потребує консолідації та мобілізації ресурсів для досягнення цілей загальнонаціонального розвитку" [7, 370].

Окрім цього, з'являється протиріччя між обмеженими інформаційними можливостями окремої людини щодо сприйняття і переробки політичної інформації та її існуючими масивами. Фактично в електронних медіа існує велика кількість зайвої інформації, особливо в Інтернет, що унеможливорює сприйняття корисної для громадянина інформації, ускладнює прийняття раціонального політичного рішення. Як альтернатива цьому, з'являється феномен електронної демократії. Глобальне розповсюдження Інтернету, який включає в себе інформаційну та комунікативну технології на основі відкритих стандартів, у поєднанні з реформами державного управління, відомими як Новий Публічний Менеджмент, позиціонує електронний уряд як важливу та розвиваючу складову порядку денного модернізації.

Електронний уряд обіцяє зробити процес урядування більш ефективним, краще реагуючим на зростаючі вимоги часу, більш

прозорим та легітимним, а також впровадити кращі публічні послуги, забезпечені новими технологічними можливостями.

З іншого боку, формування "масового суспільства" знижує потребу громадян у публічному політичному діалозі із владою, поширеним стає "демократичний конформізм", або байдужість більшості населення до участі у політиці. Поява феномену "демократичного конформізму" сприяє підвищенню самостійності правлячих груп, а за відсутності суспільного обговорення суспільно значущих тем робить пріоритетним принцип "співвідношення сил" над принципом консенсусу при прийнятті рішень.

У нашій країні проблеми парламентаризму пов'язуються, не в останню чергу, з відсутністю прозорості у діяльності як ВР України в цілому, так і окремих депутатів. Переваги пропорційної виборчої системи (такі, як структурований парламент) нівелюються імперативним мандатом, який дозволяє лідерам та спікерам фракцій говорити від імені більшості депутатів, про якісну законотворчу діяльність яких суспільство фактично не проінформовано.

З точки зору комунікативної взаємодії, інформаційний простір, що склався в Україні, поділено між групами впливу (фінансово-промисловими групами) та органами державної влади і місцевого самоврядування, які виступають в ролі засновників чи співзасновників мас-медіа. Проте, в інформаційному полі відсутня позиція, яка б репрезентувала інтереси суспільства. На наш погляд, таку нішу мало б зайняти суспільне телебачення.

Завдяки розвитку Інтернет та електронних мас-медіа з'явилась реальна технологічна можливість нового етапу інформування громадян щодо діяльності влади, головним чином парламенту (це стосується трансляцій засідань, громадського моніторингу та контролю).

В майбутньому зміни, які викликані широким використанням мережевих комунікацій, можуть сформувати якісно іншу суспільно-політичну систему. Так, Р. Даль відзначає, що "телекомунікаційні технології грають ключову роль в створенні передумов "передового демократичного суспільства", в якому політичні рішення спираються на думки народу" [Цит. за: 4, 55].

З розвитком нових комунікативних технологій стає реальною "третя доба демократії" [4, 55]. Електронна демократія стає дієвим засобом участі громадян у функціонуванні демократичних механізмів, які можуть допомогти відродити інтерес до політики і демократичного процесу. Це, у свою чергу, дозволяє використання

інструментів електронної демократії з метою розширення можливостей участі в політичному житті, особливо для інвалідів, яким раніше було важко фізично брати участь в демократичних процедурах.

На думку російського вченого Л. Вегера важливим чинником подальшого розвитку парламентаризму стає "пряма демократія", джерело якої знаходиться у діяльності мас-медіа [Цит. за: 3]. За допомогою мережі Інтернет громадяни можуть брати участь в законотворчому процесі, у тому числі через механізм електронного голосування, опитувань громадської думки, референдумів.

Окремо стоїть питання, пов'язане з відкритістю парламентських засідань. Особливо це актуально для України, оскільки існує безліч прикладів, коли Верховна Рада й регіональні законодавчі органи ухвалювали закони та документи, що виражали вузькогрупові і, навіть, приватні інтереси. В першу чергу, це пов'язано з відсутністю можливості постійно слідкувати за законотворчим процесом. В Україні існує телеканал РАДА, який здійснює прямі трансляції засідань Верховної Ради України. Проте, на наш погляд, цього недостатньо. Таку ж інформацію суспільство має отримувати і щодо діяльності обласних та міських рад. Так, у Шведському місті Мін (*Min*), через Інтернет йде пряма трансляція засідання міської ради, більше того, депутати приймають під час засідань питання від громадян і ведуть з ними діалог. Подібні комунікаційні системи створюються в низці європейських країн [Див. детал.: 2].

Аналогічні, щоправда, поодинокі приклади можна знайти і в Україні. Так, у 2009 році один всеукраїнський провайдер власним коштом транслював кілька засідань Рівненської Обласної Ради, яка погодилася на цей експеримент. Як відомо, аудиторія трансляцій пленарних засідань облради була досить широкою, оскільки виборцям цікаво "хто і як" вирішує долю краю.

Крім того, виборець може дивитись засідання парламенту в реальному часі. В Інтернет існує технологічна можливість створювати архіви цих засідань, з якими можна ознайомитись у будь-який час.

Сьогодні саме завдяки телебаченню більшість громадян нашої країни одержують політичну інформацію, яка виступає складовою їх раціонального політичного вибору, стає основою оцінки політиків та громадських діячів.

Проте, так як український телевізійний простір поділений між групами впливу (фінансово-промисловими групами) та органами

державної влади, то єдиною можливістю виборцю зробити свої власні політичні висновки залишається саме наявність цих нових комунікаційних технологій, які дозволяють кожному виборцю самостійно переглянути, яким чином обрані ним законодавці захищають його інтереси в ході засідань Парламенту.

Вагомим аргументом на користь трансляції засідань Верховної Ради в Інтернет може слугувати той факт, що традиційні мас-медіа працюють переважно в режимі інформаційного монологу. Комп'ютерні технології відкривають можливість діалогу – реакції аудиторії на дії парламентаріїв. Кожен, хто має доступ до мережі, може виступати в якості одержувача та відправника інформації. Суспільна мережа дозволить забезпечити постійний суспільно-політичний диспут з можливістю електронного зворотного зв'язку в режимі реального часу між владою і громадянами.

Отже, залежність громадян від партійних організацій і груп інтересів, які за допомогою фінансових ресурсів контролюють комерційний сегмент мас-медіа, може бути зведеним до мінімуму.

Крім того, парламентські слухання в Інтернет зможуть сприяти подоланню негативної тенденції до зниження рівня політичної участі, особливо це стосується молоді, яка в основному не виявляє зацікавленості до політики. За допомогою різного роду форумів та блогів, на яких існує можливість обговорювати засідання в прямому ефірі, ділитися інформацією та своїми враженнями, існує можливість залучити українське суспільство до серйозної та раціональної аргументації в ході політичного діалогу. Тут можна навести думку А. Фог, що, за відсутності демократичного діалогу, виборці залишаються заручниками політичної пропаганди, яка містить безглузді гасла, що позбавляють громадян зацікавленості у раціональній аргументації у ході політичної боротьби та "переповнює їх цинізмом" [5].

На цей час в Інтернет існує багато різноманітних проектів та ініціатив, які позитивно впливають на розвиток парламентаризму. Подібні комунікаційні ініціативи ґрунтуються на ідеї про те, що у більшості громадян не вистачає часу, інформації і мотивації для активної (а головне – осмисленої) участі в суспільно-політичному житті.

Мережі вирішують проблему тимчасових обмежень завдяки асинхронній природі комунікацій: "користувачі можуть в слушний для себе час поставити питання і отримати відповіді від депутатів і співробітників міських і муніципальних органів" [4, 60].

Цікавим прикладом суспільно-політичної освіти і цивільної ініціативи за допомогою Інтернету є американська *Civic Practices Network (CPN)*. Мережа об'єднує зусилля ініціативних громадян і активістів різних організацій по всій країні. *CPN* – своєрідний електронний журнал і форум, що дозволяє ділитися власним досвідом і виробляти спільні підходи в області місцевого самоврядування і громадського будівництва [Див. детал.: <http://www.cpn.org/>]. За ініціативою вчених Массачусетського технологічного інституту було розроблено інтерактивну базу даних, яка дозволяє громадянам вільно додавати і отримувати інформацію, яка стосується посадових осіб, депутатів і політиків.

Ця база даних отримала назву *GIA – Government Information Awareness*. Окрему роль в процесі демократизації та подальшому розвитку парламентаризму в світі відіграють *web* ресурси під загальною назвою "*Open networks*".

З'явилися вперше ці ресурси на початку 90х років в США (Клівленд, Санта-моніка, Сіетл). На цих Інтернет-ресурсах можна дізнатися про некомерційні організації міста, ознайомитися з соціальними проблемами, подивитись останні міські новини. Є можливість через Інтернет звернутися до регіонального омбудсмена та представників у місцевих радах.

Зараз активно розвивається інтерактивне інтернет-телебачення *SITV* (від англ. *Shares Interactive TV*, скорочено – *SITV*), яке дозволяє будь-якій людині створювати свій інтерактивний телевізійний канал, а також переглядати відео-контент інших користувачів. Для цього достатньо наявності веб-камери, ТВ-тюнера та реєстрації на спеціалізованому сайті www.opentv.com.

На відміну від звичайного телебачення, інтерактивні мас-медіа передбачають можливість безпосередньої дії: якщо програма йде у записі, її можна обговорити в реальному часі з іншими глядачами, а якщо у прямому ефірі, то можна вступити у діалог з головними героями програми.

На наш погляд, така технологія – це ще один важливий чинник подальшого розвитку парламентаризму, у тому числі в нашій країні.

Таким чином, за допомогою інтерактивного телебачення можлива не лише самореклама, але і ділове спілкування з іншими представниками політичної еліти. Це можуть бути політичні дебати, при цьому будь-який глядач може приєднатися до діалогу і висловити свою думку. Також інтерактивне телебачення дозволить будь-якому політикові якісно виконувати свої обов'язки, даючи

консультації online тим своїм виборцям, які територіально знаходяться достатньо далеко, щоб звернутися до приймальні.

Що стосується країн з авторитарним режимом правління, то в своєму дослідженні *Open Networks Closed Regimes*, американські вчені *Shanthi Kalathil* та *Taylor C. Boas*, вивчаючи приклад країн з авторитарною системою влади (Китай, Куба та ін.) зробили висновок, що Інтернет допомагає з часом трансформувати авторитаризм у демократичний парламентаризм: "Жорсткого регламенту і правового регулювання Інтернет немає, оскільки немає необхідного технічного забезпечення. Одним з принципів функціонування Інтернет є так званий "принцип малої надійності", що дозволяє всій мережі функціонувати, навіть якщо деякі (а може бути, і багато) його вузлів будуть фізично знищені. Саме тому в Інтернет немає "головного комп'ютера", захват якого означав би контроль над всією світовою інформаційною системою. Такий контроль технічно неможливий. В Інтернет можна вглядіти символ лібералізму і свободи" [8].

Таким чином, за допомогою нових технологічних рішень не лише політичні активісти, а і більшість громадян можуть організовано та системно артикулювати власні проблеми, висловлювати вимоги, робити надбанням гласності діяльність влади, допомагати один одному в справі відстоювання прав та свобод, контролювати офіційні органи і посадових осіб, а отже сприяти розвитку парламентаризму.

Література:

1. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії "громадянське суспільство" / Габермас Ю. – Львів: Літопис, 2000. – 320 с.
2. Джонс Э., Клифт С., Нордстром Н. Електронна демократія: використання інформаційних технологій для поширення можливостей громадян – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.microsoft.com/Rus/Government/newsletters/issue18/07.mspx>
3. Потятиник Б. В. Медіа: ключі до розуміння: [Серія: Медіа-критика] / Потятиник Б. В. – Львів: ПАІС, 2004. – 312 с.
4. Турунок С. Г. Интернет и политический процесс [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2003/12/13/0000139411/006tURONOK.pdf>
5. Фог А. Передбачувана й справжня роль мас-медіа в сучасній демократії [Електронний ресурс] / А. Фог // Медіакризис. – Режим доступу: <http://www.agner.org/cultsel/mediacrisis.pdf>

6. Шмідт Э. Інтернет змінює політику [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://cetki.com/2006/10/10/internet_meniaet_politiku.html
7. Яковлев Д. В. Трансформації політичної влади в інформаційну добу / Д. В. Яковлев // Вісник ОНУ: соціологія і політичні науки. – Одеса: Астропринт, 2007. – Том 12, вип. 6. – С. 364 – 371.
8. Shanthi Kalathil and Taylor C. Boas, Open Networks Closed Regimes: The Impact of the Internet on Authoritarian Rule [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://h2obeta.law.harvard.edu/223127>

Тельник М. В., НУ "ОЮА"

РЕАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Рассматриваются проблемы функционирования национально-государственной концепции реализации публичной власти, в контексте изменений, которые происходят в современном мировом политическом пространстве. Обращается внимание на появление новых организационных моделей национальных государств, способных гибко адаптироваться к быстро изменяющимся политическим условиям.

The problems of functioning of nationally-state conception of public power realization are examined, in the context of changes which take place in modern outer political space. Attention applies on appearance of new organizational models of national states, capable to flexibly adapt oneself to quickly changing political terms.

В політичній та правовій науках поняття «національна держава» є фундаментальною теоретичною категорією, що традиційно виражає державу, що історично склалася, суверенне, централізоване (такі як Іспанія, Італія, Німеччина, Україна, Франція, тощо). Категорія «національна держава» по ємності свого вмісту і «індексу використання» не поступається таким поняттям, як «демократія», «громадянське суспільство» і «права людини». Тим часом, у вітчизняній політико-правовій науці дана категорія довгий час була відсутня взагалі, і її поява пов'язана з процесом корінного оновлення гуманітарного знання в Україні.

Базовим інтегратором сучасної національної держави виступає політична нація. Це виявляється в національній самосвідомості,